

การใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู APPLYING CONTEMPLATIVE EDUCATION TO ENHANCE TEACHER SPIRITUALITY

ชุตินา ประมวลสุข¹

Chutima Pramuanasuk²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาที่เรียนโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา 2) เปรียบเทียบจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาที่เรียนโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาและที่เรียนโดยกระบวนการสอนแบบปกติ 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่เกิดจากผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเจตคติวิชาชีพครูคอมพิวเตอร์ จำนวน 2 กลุ่มได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงกลุ่มทดลองได้รับการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา และกลุ่มควบคุมได้รับการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการสอนแบบปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา และแผนการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการสอนแบบปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัดจิตวิญญาณความเป็นครู และแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่เกิดจากผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง ด้วย t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาหลังเรียนโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.41$) 2) จิตวิญญาณความเป็นครูหลังการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการสอนแบบปกติโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักศึกษามีความคิดเห็นต่อผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.68$)

คำสำคัญ: จิตตปัญญาศึกษา, จิตวิญญาณความเป็นครู

¹ อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

² Lecturer for Faculty of Education Phuket Rajabhat University

Abstract

The Purposes of this research were (1) to study teacher spirituality of students who learned with the use of contemplative education process, (2) to compare teacher spirituality of students who learned under the learning management using the contemplative education process with the counterpart spirituality of students who learned under the learning management using the lecturing method, (3) to study opinion of students effects of using learning outcomes of contemplative education approach. The research sample of this study were two groups of first year students from faculty of education, computer education major, Phuket Rajabhat University who registered for Attitudes for computer teacher course, obtained by purposive sampling. Then one group was randomly assigned as the experimental group to learn under the learning management using the contemplative education process; while the other group was randomly assigned as the control group to learn under the learning management using the lecturing method. The research tools were learning management plans using the contemplative education process and learning management plans using the lecturing method; a teacher spirituality scale, and attitudes effects of using learning outcomes of contemplative education approach questionnaire. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation and t-test.

The results of the study were as follows 1) the teacher spirituality of students after learning with the use of contemplative education process was at the high level, 2) the post learning teacher spirituality of the experimental group students who learned with the use of contemplative education process were significantly higher than the post learning counterpart spirituality of the control group students who learned under the lecturing method at the .05 level, 3) the students appreciated in contemplative education approach on average at highest level.

Keyword : Contemplative education, Teacher spirituality

บทนำ

ทุกอาชีพในสังคมล้วนมีความสำคัญและมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป แต่ไม่ว่าบุคคลจะประกอบอาชีพใดล้วนแล้วแต่มีครูที่คอยอบรมสั่งสอนถ่ายทอดวิชาความรู้และฝึกฝนประสบการณ์ต่าง ๆ ไปด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งทุกคนเกิดมาในโลกนี้

ล้วนแต่มีครู ไม่มีใครที่รู้ทุกอย่างโดยไม่มีครู วิชาชีพครูจึงได้รับการยกย่องให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง เพราะเป็นอาชีพที่ต้องรับภาระงานหนักในการพัฒนาคนในสังคมให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ครูจึงเป็นอาชีพที่มีความสำคัญในการสร้างคน สร้างงาน และสร้างประเทศชาติ ดังนั้นบทบาทครูจะเกี่ยวข้องโดยตรง

กับเด็กซึ่งเป็นอนาคตของชาติ ที่จะต้องสร้างเขาเหล่านั้นให้เติบโตก้าวออกไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพสามารถจะนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าให้กับสังคมและประเทศชาติในอนาคต

ผู้ประกอบการวิชาชีพครูจำเป็นต้องมีคุณธรรมจริยธรรม และจิตวิญญาณความเป็นครู สังคมใดมีครูดี มีคุณธรรมจริยธรรม และจิตวิญญาณความเป็นครู สังคมนั้นจะนำพาแต่ความสุข ความเจริญก้าวหน้าและสิ่งที่ดีงามสร้างสรรค์มาสู่ลูกศิษย์ รวมทั้งครูที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตวิญญาณความเป็นครูจะเป็นคนที่น่าศรัทธาควรค่าแก่การบูชาเคารพยกย่อง เพราะเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ดีงามเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดี โดยยึดความถูกต้อง คำนึงถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวมเสมอ (ธราญาจิตชญาวัฒน์, 2560)

คุรุสภา (2556) เห็นความสำคัญของการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู จึงได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานความรู้ ไว้สำหรับให้สถาบันผลิตครูได้สร้างกระบวนการผลิตครู ที่เน้นสาระความรู้ด้านการปลูกฝังจิตวิญญาณความเป็นครูเพื่อเป็นแนวทางจัดการศึกษา ที่ส่งเสริมสมรรถนะจิตวิญญาณความเป็นครูของบัณฑิตสายการศึกษาพงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์ (2545) ได้ให้ความหมายของคำว่าจิตวิญญาณความเป็นครู คือ ความรัก ความเมตตาต่อศิษย์ มีคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพ ตลอดจนไม่แสวงหาอามิสสินจ้างใดๆ จากศิษย์ ฌฏฐภรณ์หลาวทอง และปิยวรรณวิเศษสุวรรณภูมิ (2553) ได้สรุปว่าจิตวิญญาณความเป็นครู หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลในการมีจิตใจที่ปฏิบัติตนเพื่อนำไปสู่การเป็นที่ยอมรับและภาคภูมิใจในการ

ถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคคลอื่นดั่งนั้น จิตวิญญาณความเป็นครูจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการวิชาชีพครูทุกคนต้องมีและได้รับการปลูกฝังพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวครูอย่างจริงจัง (ธราญาจิตชญาวัฒน์, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับ Pajak & Blaise (1989, อ้างถึงใน ฌฏฐภรณ์หลาวทอง, ปิยวรรณวิเศษสุวรรณภูมิ, 2553) กล่าวไว้ว่าจิตวิญญาณครูจะช่วยทำให้ครูสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและครูที่มีจิตวิญญาณครูก็จะเป็นมิตรคอยดูแลเอาใจใส่เข้าใจยอมรับและอดทนกับนักเรียนของตนเองและเชื่อว่าการพัฒนาด้านมิติทางจิตวิญญาณสามารถช่วยผลักดันให้บุคคลมีความสมบูรณ์เพื่อพร้อมที่จะให้การช่วยเหลือผู้อื่นเสมอเปรม ตินสุลานนท์, พลเอก(2543) ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ ได้อธิบายถึงลักษณะของ “ครู” ว่า ครูมีหลายแบบ มีทั้งครูอาชีพ ครูมืออาชีพ และอาชีพครู ซึ่งแต่ละแบบก็มีความแตกต่างกัน “อาชีพครู” คือ ครูที่ใช้วิชาที่ร่ำเรียนมาเป็นเครื่องมือในการเลี้ยงชีพ ไม่ได้เป็นครูด้วยความรักสมัครใจ แคสอนจบไปวันๆ ศิษย์จะเข้าใจหรือไม่ก็ไม่สนใจ ขอให้เงินเดือนตามวิทยฐานะก็พอ ส่วน “ครูมืออาชีพ” ก็คือครูที่สอนเก่ง มีเทคนิคต่างๆ ในการสอนดี ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ดี แต่ “ครูอาชีพ” กลุ่มนี้คือผู้ที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นครูด้วยจิตและวิญญาณ โดยยึดตัวลูกศิษย์เป็นศูนย์กลาง ห่วงใย อาหารลูกศิษย์ ทำทุกวิถีทางเพื่อให้ศิษย์เป็นคนดี

แ น ว คิ ต จิ ต ต ป ญ ญ า ศี ก ษ า (Contemplative Education) เป็นแนวคิดที่สามารถนำมาพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู เพราะเป็นแนวคิดที่เน้นการพัฒนาด้านใน คือ จิตใจ และจิตวิญญาณ โดยเน้นการสร้างจิตสำนึกที่ดีงามให้เห็นคุณค่าตนเอง เห็นคุณค่าผู้อื่น และการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากนี้ จิตต

ปัญญาศึกษายังเน้นการพัฒนาด้านโนและการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองอย่างลึกซึ้ง ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจในตนเอง ผู้อื่น และสรรพสิ่งอย่างลึกซึ้ง และสอดคล้องกับความเป็นจริง เกิดความรัก ความเมตตา จิตสำนึกที่ตื่นามและตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนที่มีต่อมวลมนุษย์ และสรรพสิ่งในธรรมชาติ นำไปสู่ความตั้งใจที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น เป็นการพัฒนาภายในที่ถาวรของผู้เรียน (สุพิชญา โคทวิ, 2557)

การจัดการศึกษาในประเทศไทย เริ่มมีการใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์ ได้แก่ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งในหลายๆ โรงเรียน เช่น โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา และกลุ่มโรงเรียนสุภาพะ ตามโครงการพัฒนาระบบการผลิตครูโดยใช้โรงเรียนสุภาพะเป็นฐาน ซึ่งดำเนินงานโดยมูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษาได้นำกระบวนการจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนในกลุ่มโรงเรียนดังกล่าว เช่น โรงเรียนบ้านทุ่งยาวคำโปรยอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้นำแนวคิดและกระบวนการของจิตตปัญญาศึกษามาพัฒนาทั้งครูและเด็กให้เกิดการเรียนรู้และองกามด้านความฉลาดทางด้านอารมณ์ และความฉลาดด้านจิตวิญญาณ และจากผลการศึกษากาใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาต่อทักษะชีวิตนักเรียนโรงเรียนเชียงยืนพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม จากงานวิจัยเรื่อง ผลการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาต่อทักษะชีวิตนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเปรียบเทียบผลของการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาทักษะชีวิตด้านความตระหนักรู้ในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของกลุ่มทดลองก่อนและหลัง การทดลองและเพื่อเปรียบเทียบผลการใช้กระบวนการจิตตปัญญา

ศึกษาพัฒนาทักษะชีวิตด้านความตระหนักรู้ในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมพบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนชีวิตทักษะชีวิตสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนทักษะชีวิตสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (สุกัญญา มะลิวัลย์, 2555)

สำหรับการนำกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาเพื่อการเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตระดับอุดมศึกษานั้นมีนักการศึกษาได้พัฒนางานวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักศึกษาครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์ พบว่า นักศึกษาครูมีคุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์ ได้แก่ มีความตระหนักรู้ในตนเอง เมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ทำงานเพื่อส่วนรวม และคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01(พลวัต วุฒิประจักษ์, 2553)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู ให้กับนักศึกษาครู จึงได้ออกแบบกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาที่บูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนรายวิชา เจตคติวิชาชีพครูคอมพิวเตอร์ ประกอบด้วย 4 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 เตรียมความพร้อมและสร้างสติขั้นที่ 2 สุนทรียสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ชั้นที่ 3 สรุปลาระสำคัญด้วยใจอย่างใคร่ครวญ และชั้นที่ 4 สื่อสร้างสรรค์ โดยจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การตระหนักรู้คุณค่าความเป็นมนุษย์ การเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น การเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรับผิดชอบมีความรักเมตตาต่อผู้อื่นและ

สรรพสิ่งรอบตัว มีความเสียสละและสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งนำไปสู่การแสดงผลพฤติกรรมในทางที่ดีงาม ทำให้ผู้เรียนสามารถที่จะเป็นครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู ทำหน้าที่ครูด้วยความรักความศรัทธาและเป็นครูที่ดี ครูเก่งและครูที่มีความสุข เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

วิธีการศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง

คือ นักศึกษาสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษาคณะ ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ภาคเรียนที่ 1/2560 จำนวน 2 ห้อง ห้องละ 28 คน รวม 56 คน ได้โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แล้วสุ่มให้เป็นกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา 1 กลุ่ม และกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการสอนแบบปกติ 1 กลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาระยะเวลา 5 สัปดาห์ จำนวน 5 แผน แผนละ 3 คาบ

1.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา

1.2 สังเคราะห์กระบวนการจิตตปัญญาและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

1.3 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาเจตคติวิชาชีพครูคอมพิวเตอร์ศึกษา ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ 5 แผน จำนวน 15 ชั่วโมง ในแต่ละแผนประกอบด้วย สารสำคัญ

จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ภาษาที่ใช้ รวมทั้งความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนการสอน นำมาหาค่า IOC โดยให้ค่าไม่ต่ำกว่า 0.5 พบว่า คุณภาพความสอดคล้องได้ค่า IOC เฉลี่ยตั้งแต่ 0.67-1.00 ค่าความสอดคล้องของเนื้อหาส่วนใหญ่ มีความเหมาะสม จากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขตามผลการตรวจของผู้เชี่ยวชาญมาจัดทำฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2. แผนการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการสอนแบบปกติ ระยะเวลา 5 สัปดาห์ จำนวน 5 แผน แผนละ 3 คาบ

2.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวข้อง

2.2 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

2.3 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา เจตคติวิชาชีพครูคอมพิวเตอร์ศึกษา ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ 5 หน่วย จำนวน 15 ชั่วโมง ในแต่ละแผนประกอบด้วย สารสำคัญ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

2.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ภาษาที่ใช้ รวมทั้งความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนการสอน นำมาหาค่า IOC โดยให้ค่าไม่ต่ำกว่า 0.5 พบว่า คุณภาพความสอดคล้องได้ค่า IOC เฉลี่ยตั้งแต่ 0.67-1.00 ค่าความสอดคล้องของเนื้อหาส่วนใหญ่ มีความเหมาะสม จากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่

ปรับปรุงแก้ไขตามผลการตรวจของผู้เชี่ยวชาญ
จัดทำฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล
ต่อไป

3. แบบวัดจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นแบบ
ประเมินค่าแบบลิเคิร์ต(Likert Ration Scales)5
ระดับ โดยใช้แบบวัดจิตวิญญาณความเป็นครูของ
สุพิชญา โททวี (2557:184-188) มีค่าความเชื่อมั่น
โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา(Alpha-Coefficient)
ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.85 ซึ่งอยู่ใน
ระดับสูงที่สามารถนำมาใช้ในการวิจัยได้ ในแบบวัด
จิตวิญญาณความเป็นครูได้กำหนดองค์ประกอบ
ของจิตวิญญาณความเป็นครูเพื่อวัดการรับรู้และ
การแสดงออกทางด้านจิตใจของครู 3 ด้าน ได้แก่
ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านการเห็นคุณค่า
ผู้อื่น และด้านการเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน
อย่างสันติ

4. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่
เกิดจากผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้
กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาเป็นแบบประเมินค่า
แบบลิเคิร์ต(Likert Ration Scales) 5 ระดับ

4.1 ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถาม

4.2 สร้างแบบสอบถามความคิดเห็น
ของผู้เรียนที่เกิดจากผลการจัดการเรียนการสอน
โดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา

4.3 นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ
จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของ
แบบสอบถามแล้วหาค่า IOC โดยให้ค่าไม่ต่ำกว่า
0.5 พบว่า คุณภาพความสอดคล้องได้ค่า IOC เฉลี่ย
ตั้งแต่ 0.67-1.00 ค่าความสอดคล้องของเนื้อหา
ส่วนใหญ่ มีความเหมาะสม จากนั้นนำ
แบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามผลการตรวจของ

ผู้เชี่ยวชาญมาจัดทำฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บ
รวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาเจตคติวิชาชีพครู
คอมพิวเตอร์ โดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา สำหรับ
นักศึกษากลุ่มทดลองจำนวน 28 คน ใช้แผนการจัดการ
เรียนรู้ระยะเวลา 5 สัปดาห์ จำนวน 5 แผน แผนละ 3
คาบ

2. การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาเจตคติวิชาชีพครู
คอมพิวเตอร์ โดยใช้กระบวนการสอนแบบปกติ สำหรับ
นักศึกษากลุ่มควบคุมจำนวน 28 คน ใช้แผนการจัดการ
เรียนรู้ระยะเวลา 5 สัปดาห์ จำนวน 5 แผน แผนละ 3
คาบ

3. หลังการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาเจตคติ
วิชาชีพครูคอมพิวเตอร์ ดำเนินการโดยให้กลุ่มทดลอง
และกลุ่มควบคุมทำแบบวัดจิตวิญญาณความเป็นครู

4. สอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่เกิดจากผล
การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญา
ศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล

1. จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาที่เรียน
โดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา โดยใช้ค่าเฉลี่ย
(Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard
Deviation) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำ
บรรยาย

2. เปรียบเทียบจิตวิญญาณความเป็นครูของ
นักศึกษาที่เรียนโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา
และที่เรียนโดยกระบวนการสอนแบบปกติ โดยทดสอบ
ค่า (t-test แบบ Independent Samples)

3. ความคิดเห็นของผู้เรียนที่เกิดจากผลการจัดการ
เรียนการสอนโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาโดย
ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
(Standard Deviation) นำเสนอในรูปแบบตาราง
ประกอบคำบรรยาย

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยเรื่องการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู ในรายวิชาเจตคติวิชาชีพครูคอมพิวเตอร์ศึกษา มีดังนี้

1. การศึกษาจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา

ตาราง 1 ผลการศึกษาจิตวิญญาณความเป็นครูหลังการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา กลุ่มทดลอง ในรายวิชาเจตคติวิชาชีพครูคอมพิวเตอร์ศึกษา มีดังนี้

จิตวิญญาณความเป็นครู	ระดับ		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
การเห็นคุณค่าในตนเอง			
1. ด้านความรับผิดชอบในหน้าที่	4.44	0.55	มาก
2. ด้านความรักศรัทธาในวิชาชีพครู	4.46	0.51	มาก
3. ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์	4.44	0.55	มาก
เฉลี่ยรวม	4.45	0.54	มาก
การเห็นคุณค่าผู้อื่น			
4. ด้านความเสียสละ	4.36	0.59	มาก
จิตวิญญาณความเป็นครู			
			ระดับ
			$\bar{x}$
			S.D.
			ความหมาย
5. ด้านความรักเมตตาผู้อื่นและสรรพสิ่งรอบตัว	4.48	0.53	มาก
เฉลี่ยรวม	4.42	0.56	มาก
การเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข			
6. ด้านการเคารพผู้อื่น	4.36	0.59	มาก
7. ด้านการเคารพกฎเกณฑ์ของสังคม	4.37	0.58	มาก
8. ด้านการคิดดีหรือคิดบวก	4.36	0.63	มาก
9. ด้านการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น	4.43	0.53	มาก
เฉลี่ยรวม	4.38	0.58	มาก
เฉลี่ยรวมทั้งสิ้น	4.41	0.56	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า นักศึกษาที่เรียนโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา มีจิตวิญญาณความเป็นครูอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.41 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.56 จำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้ด้านการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.45 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.54 ประกอบด้วย ความรักศรัทธาในวิชาชีพครู มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ความรับผิดชอบในหน้าที่ และการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 ด้านการเห็นคุณค่าผู้อื่นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.42 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.56 ประกอบด้วย ความรักเมตตาผู้อื่นและสรรพสิ่งรอบตัว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 และความเสียสละมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 และด้านการเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.38 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.58 ประกอบด้วย การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 การเคารพกฎเกณฑ์ของสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 การเคารพผู้อื่นและการคิดดีหรือคิดบวกมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36

2. การเปรียบเทียบจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาที่เรียนโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาและที่เรียนโดยกระบวนการสอนแบบปกติ

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบระดับจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษากลุ่มที่จัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาและ กลุ่มที่จัดการเรียนรู้โดยกระบวนการสอนแบบปกติ

กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S.D.	t	p-value
กลุ่มจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจัดตั้งปัญหาศึกษา	28	4.41	0.07	12.402**	.000
กลุ่มจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสอนแบบปกติ	28	3.97	0.17		

จากตารางที่ 2 พบว่า จิตวิญญานความเป็นครูหลังการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาในกลุ่มที่จัดการเรียนรู้โดยกระบวนการจัดตั้งปัญหาศึกษาสูงกว่ากลุ่มที่จัดการเรียนรู้โดยกระบวนการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่เกิดจากผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการจัดตั้งปัญหาศึกษา

ตารางที่ 3 ผลการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียนที่เกิดจากผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการจัดตั้งปัญหาศึกษา

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. การจัดการเรียนรู้โดยการใช้กระบวนการจัดตั้งปัญหาศึกษาช่วยให้นักศึกษามีความสุขในการเรียน	4.61	0.69	มากที่สุด
2. การจัดการเรียนรู้โดยการใช้กระบวนการจัดตั้งปัญหาศึกษาช่วยพัฒนาสติ และมีสติในการใช้ชีวิต รวมถึงการวางแผนการใช้ชีวิตได้อย่างรอบคอบขึ้น	4.79	0.42	มากที่สุด
3. การจัดการเรียนรู้โดยการใช้กระบวนการจัดตั้งปัญหาศึกษาทำให้มีจิตใจที่สงบ มีสมาธิมากขึ้น	4.75	0.52	มากที่สุด
4. การจัดการเรียนรู้โดยการใช้กระบวนการจัดตั้งปัญหาศึกษาทำให้นักศึกษาเข้าใจตนเองมากขึ้น ผ่านการคิดอย่างใคร่ครวญ	4.71	0.53	มากที่สุด

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
5. การจัดการเรียนรู้โดยการใช้กระบวนการจัดตั้งปัญหาศึกษาส่งเสริมให้นักศึกษากลับมาแสดงออก และเห็นคุณค่าในตนเอง	4.75	0.44	มากที่สุด
6. การจัดการเรียนรู้โดยการใช้กระบวนการจัดตั้งปัญหาศึกษาทำให้นักศึกษามีความรัก ความเมตตาต่อสรรพสิ่ง และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้รอบข้าง	4.68	0.48	มากที่สุด
7. การจัดการเรียนรู้โดยการใช้กระบวนการจัดตั้งปัญหาศึกษาทำให้นักศึกษาเห็นคุณค่าของประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว	4.64	0.49	มากที่สุด
8. การจัดการเรียนรู้โดยการใช้กระบวนการจัดตั้งปัญหาศึกษาทำให้นักศึกษาได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเกิดการเปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.43	0.63	มาก
9. การจัดการเรียนรู้โดยการใช้กระบวนการจัดตั้งปัญหาศึกษาทำให้นักศึกษาอยากมีส่วนร่วมและอยากเข้าเรียนทุกครั้ง	4.79	0.42	มากที่สุด
10. การจัดการเรียนรู้โดยการใช้กระบวนการจัดตั้งปัญหาศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพอาชีพรูในอนาคต	4.68	0.48	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.68	0.51	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการจัดตั้งปัญหาศึกษาในระดับมากที่สุด

โดยมีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.68 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.51

สรุปผลและอภิปรายผล

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้รายวิชาเจตคติวิชาชีพครูคอมพิวเตอร์ที่ใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น สามารถสร้างเสริมนักศึกษาให้มีจิตวิญญาณความเป็นครูในระดับที่มากเนื่องจากผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อย่างมีระบบ ยึดหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา "หลักจิตตปัญญา 7" หรือเรียกในชื่อย่อภาษาอังกฤษว่า 7 C'S คือ หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ หลักความรักความเมตตา หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ หลักการเผชิญหน้ากับความจริง หลักความต่อเนื่อง หลักความมุ่งมั่น และหลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ (ธนา นิลชัยโกวิทย์และคณะ, 2550) เป็นกรอบในการจัดกระบวนการกิจกรรมการเรียนรู้ คือ เริ่มจากการเตรียมความพร้อมและสร้างสติ เช่น กิจกรรมผ่านความสงบนิ่งและกำหนดจิตจดจ่อตามเสียงเพลงที่ได้ยิน การนั่งสมาธิ ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน เกิดสมาธิและเกิดการพัฒนาจิตใจและนำไปสู่การเห็นคุณค่าในตนเอง จากนั้นให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนจะเตรียมสภาพแวดล้อมและบริบทที่เกื้อกูลต่อการเรียนสร้างบรรยากาศของความรักความเมตตาความไว้วางใจความเข้าใจและการยอมรับให้เกิดขึ้นในชั้นเรียน ผู้สอนจะแบ่งกลุ่มพูดคุยตามประเด็นหัวข้อต่าง ๆ ได้แก่ อาชีพครู บทบาทหน้าที่ครู ครูดีที่เด็กรัก บุคลิกภาพครู และการรู้จักเด็ก เป็นต้น ซึ่งในขั้นนี้ผู้เรียนจะเกิดสุนทรียสนทนา (dialogue) โดยสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกัน

และกันอย่างอิสระทางความคิดจากฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) นั่นคือ ในขณะที่มีผู้พูด ผู้ฟังจะต้องตั้งใจฟังในสิ่งที่เพื่อนกำลังพูดหรือเล่าอย่างลึกซึ้ง ฟังด้วยใจ ไม่พูดแทรก ผลที่เกิดขึ้นจะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในตนเอง ผู้อื่น รวมทั้งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด และได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่จากนั้นผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ด้วยการระดมความคิด การนำเสนอหน้าชั้นเรียน และการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ สำหรับขั้นสุดท้าย คือ สื่อสร้างสรรค์ ผู้เรียนจัดทำสื่อสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสมซึ่งได้ตกผลึกจากผลของการจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนได้ทบทวนสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองในชั้นเรียนเกิดการประเมินตนเอง เรียนรู้ปัญหาข้อบกพร่องเกิดการพัฒนาด้านความคิด และทำให้มีประสบการณ์การทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นลักษณะของจิตวิญญาณความเป็นครู ทั้งนี้ ในทุกช่วงเวลาก่อนและหลังการทำกิจกรรมผู้สอนจะกล่าวชื่นชมในความร่วมมือของนักศึกษา และกล่าวขอบคุณซึ่งกันและกัน ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่เหมาะสมจะนำไปสู่ความเข้าใจตนเอง การเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ อย่างสมดุล คิดอย่างเป็นระบบ อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข มีความเมตตา ความรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดีงาม โดยการวิจัยเรื่องการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นการสร้างจิตสำนึกผ่านการปฏิบัติ ให้นักศึกษามีคุณลักษณะของจิตวิญญาณความเป็นครูตามที่สุพิชญา โคทวี, (2557) ได้กล่าวถึงลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู จะต้องประกอบด้วย 1) การเห็นคุณค่าในตนเอง ได้แก่ มีความรับผิดชอบ

ต่อหน้าที่ มีความศรัทธาในวิชาชีพรู และ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ 2) การเห็นคุณค่าผู้อื่น ได้แก่ มีความเสียสละ มีความรักเมตตาผู้อื่นและสรรพสิ่งรอบตัว 3) การเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ได้แก่ เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม คิดดีหรือคิดบวก และทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ได้ซึ่งสอดคล้องกับจุมพล พูลภัทรชีวิน, (2551) ได้กล่าวไว้ว่าจิตตปัญญาศึกษาเป็นการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองจากภายในสู่ภายนอก ด้วยการชะลอประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ให้ช้าลงเพื่อให้มีเวลาในการพิจารณาความสัมพันธ์ของสิ่งเล็ก ๆ ที่เชื่อมโยงกันเป็นสิ่งที่ใหญ่ขึ้น เป็นวิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจน ถ่องแท้และค่อนข้างถาวร นำไปสู่การเปลี่ยนผ่านหรือก้าวข้ามจากจิตเล็ก สู่จิตใหญ่ เน้นการแสวงหาคคุณค่า ความหมายของมนุษย์ ชีวิตตนเองและแผ่สู่สังคม ธรรมชาติ และสรรพสิ่ง และสอดคล้องกับจรรยาพร แดงโชติ(2558)ได้กล่าวว่าแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์อย่างลึกซึ้ง แล้วนำมาใคร่ครวญตามความเป็นจริง เป็นกระบวนการจัดการศึกษาแบบหนึ่งที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบทความวิชาการเรื่องการสร้างจิตสำนึกใหม่ด้วยแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของอมรรัตน์ วัฒนาธร(2552) พบว่าจิตตปัญญาศึกษามีเป้าหมายในการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับการเรียนรู้ของคนเน้นให้เห็นคุณค่าในตัวของคน สร้างจิตสำนึกใหม่ด้วยใจที่ใคร่ครวญ และสามารถเชื่อมโยงกับมิติภายนอกอันเป็นผลกระทบที่เกิดจากคนอื่นและสังคม มุ่งให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นพื้นฐานทางความคิดและเกิดจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเองและสรรพสิ่ง ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีสติและปัญญา และสอดคล้องกับงานวิจัยของพลวัต วุฒิประจักษ์

(2553) ที่ใช้กระบวนการจิตตปัญญาในการเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์พบว่า นักศึกษามีลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์ มีความตระหนักรู้ในตนเอง เมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ทำงานเพื่อส่วนรวมและคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสูงขึ้น

2. ผลการเปรียบเทียบจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาหลังการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มนักศึกษาที่เรียนโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาสูงกว่ากลุ่มที่จัดการเรียนรู้โดยกระบวนการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาสามารถสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูได้มากกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เนื่องจากแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น มีกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบปฏิบัติจริง นักศึกษาเกิดกระบวนการเรียนรู้ เข้าใจตนเองและผู้อื่นจากการฝึกจริง ก่อให้เกิดสติ และความตระหนักรู้ในขณะที่เรียนแตกต่างกับการสอนแบบบรรยายในชั้นเรียนปกติ ซึ่งนักศึกษาได้เพียงองค์ความรู้ แต่ไม่ก่อให้เกิดความตระหนักรู้ในขณะที่เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “Contemplative Practices in Teacher Education” ของโนซาวา Nozawa (2004) พบว่าการนำแนวปฏิบัติแบบจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในชีวิตรู ส่งผลต่อการพัฒนาตัวครูทั้งแง่คุณภาพชีวิตส่วนตัว และในแง่คุณภาพการสอน โดยพบว่าครูที่ปฏิบัติสมาธิแบบจิตตปัญญาศึกษา มีการรับรู้ตนเองที่สูงขึ้น สอนได้อย่างเป็นธรรมชาติ จิตตปัญญาศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาระดับและควรทำความเข้าใจเห็นคุณค่าและส่งเสริม

การเรียนรู้ในแนวนอนนี้ให้มากที่สุดเพื่อจะช่วยให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดปัญญาสูงขึ้นอย่างแท้จริง

3.ความคิดเห็นของผู้เรียนที่เกิดจากผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาเจตคติวิชาชีพครูคอมพิวเตอร์พบว่าผู้เรียนมีความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า การใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษามีผลต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน ช่วยในการพัฒนาสติ มีความกล้าแสดงออก และเห็นคุณค่าในตนเอง มีความรักความเมตตาต่อสรรพสิ่ง และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้รอบข้าง เห็นคุณค่าของประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้และการประกอบอาชีพครูในอนาคตทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษานั้น ได้เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากภายใน คิดและใคร่ครวญจนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งที่เรียนรู้ เกิดความเข้าใจในความเป็นธรรมชาติของสิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้อง เกิดปัญหาทำให้จิตใจได้รับการพัฒนา ทำให้เกิดจิตสำนึกที่ตื่นมอกจากนี้ยังสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนด้านร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณโดยอาศัยกระบวนการฝึกสมาธิ การคิดใคร่ครวญ ทำให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ในตนเอง และความฉลาดทางอารมณ์ สอดคล้องกับ บอยด์ กับไมเออร์(Boyd & Myers, 1988, p.277) มองว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดจากการตระหนักรู้ และ แยกแยะได้ (discernment) ซึ่งเริ่มต้นจากการเปิดและยอมรับสารหรือมุมมองที่มีการให้ความหมายที่แตกต่างออกไปจากเดิม (receptivity) การยอมรับสิ่งที่ได้เรียนรู้ใหม่ มองเห็นสิ่งที่ต้องเปลี่ยนแปลงในตนเอง

(recognition) และขั้นสุดท้ายซึ่งเป็นขั้นที่สำคัญที่สุดคือ การตระหนักรู้แบบแผนหรือการรับรู้เก่าๆ ของตนไม่เหมาะสม หรือไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง จำเป็นจะต้องแก้ไข ปรับปรุง ละทิ้ง แบบแผนการรับรู้เดิมนั้น ๆ (grieving) เพื่อนำไปสู่การรับเอาปรับหรือสร้างวิถีใหม่ขึ้นในตนเอง และบูรณาการสิ่งใหม่เข้าไปในบุคลิกภาพเดิมของตน และสอดคล้องกับ ธนา นิลชัยโกวิท(2551) พบว่า จิตตปัญญาศึกษาเป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแบบหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษ คือ มุ่งเน้นการพัฒนา ด้านในและการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองอย่างลึกซึ้ง เพื่อเกิดปัญญาที่เห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งและเกิดความรักความเมตตาที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ทำให้เกิดจิตสำนึกที่ตื่นมอกและตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนที่มีต่อมวลมนุษยและสรรพสิ่งในธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการศึกษาในยุคเป็นการศึกษาศตวรรษที่ 21 ที่เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับ สุกรีใจ เจริญสุขและคณะ, (2559) พบว่านักศึกษาที่ได้รับการพัฒนาจากการเข้าร่วมกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาเกิดคุณลักษณะทั้งด้านดี ด้านเก่งและด้านมีความสุขโดยด้านดีประกอบด้วยมีความรับผิดชอบมีความเคารพตนเองและผู้อื่นและมีความกตัญญูกตเวทีในด้านเก่งประกอบด้วยมีภาวะผู้นำทำงานเป็นทีมมีความรู้และใฝ่รู้มีเป้าหมายของความสำเร็จและมีสติในการดำเนินชีวิตและในด้านมีความสุขประกอบด้วยการเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่นมีความรักและแบ่งปันกันและมีความสงบภายในจิตใจดังนั้นจิตตปัญญาศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาทุกระดับ ควรทำความเข้าใจ เห็นคุณค่าและส่งเสริมการเรียนรู้ในแนวนอนนี้มากที่สุด เพื่อจะช่วยให้มีการพัฒนามนุษย์ให้เกิดปัญญาสูงขึ้นอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรนำกระบวนการจัดตปัญญาศึกษามาบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาอื่น ๆ เพื่อผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในการเรียนและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในอนาคต

2. จัดให้มีการฝึกฝนกระบวนการจัดตปัญญาศึกษาอย่างจริงจัง ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพราะจัดตปัญญาศึกษาไม่สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยการบรรยายหรือการฝึกในระยะเวลาสั้น การนำไปฝึกฝนและปรับประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันบ่อยครั้ง จะทำให้เกิดการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจัดตปัญญาศึกษาในศาสตร์วิชาซีพอื่น ได้แก่ แพทย์ พยาบาล ศึกษานิเทศก์ และครูกลุ่มสาระวิชาอื่นๆ

2. ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจัดตปัญญาศึกษา ไปใช้กับการพัฒนาการเรียนการสอน ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาอื่นๆ ที่ผลิตบัณฑิตสายการศึกษา ได้แก่ ดนตรีศึกษา พลศึกษา วิทยาศาสตร์ทั่วไป เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- คุรุสภา. (2560). มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ.2556. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว
- จรรยาพร แดงโชติ. (2558). การประยุกต์ใช้กระบวนการจัดตปัญญาศึกษาและเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการส่งเสริมความรู้และทักษะด้านการพัฒนาการเด็กระดับปฐมวัยสำหรับผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดนนทบุรี. (ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. (การจัดการศึกษา), มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต).
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2551). จัดตปัญญาศึกษา การเรียนรู้อย่างไรใครควร. ในเวทีศูนย์ความเป็นเลิศทางการศึกษา (CEE FORUM) ครั้งที่ 5,28 สิงหาคม 2551, ณ ห้องประชุม 106 อาคาร 2 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร.
- ณัฐธรรณ หลาวทอง และปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ. (2553). รายงานการพัฒนาแบบวัดจิตตวิญญานความเป็นครู. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนา นิลชัยโกวิทย์. (2551). การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและจัดตปัญญาศึกษา **Transformative Learning and contemplative Education**. ในจัดตปัญญาศึกษา : การศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ธนา นิลชัยโกวิทย์และคณะ. (2550). รายงานโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้การอบรมและกระบวนการด้านจิตตปัญญาศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธราญา จิตรชญาวนิช. (2560). การศึกษาและความเป็นครูไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เปรม ตินสุลานนท์, พลเอก. (2543). ทางเลือกของครู .มปท. : ม.ป.พ.
- พงศ์ศักดิ์ ศรีจันทร์. (2545). การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะครูวิชาชีพให้นักศึกษาสายครูวิชาชีพของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด.,: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- พลวัต วุฒิประจักษ์. (2553). การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักศึกษาครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์. ปรินญาณิพนธ์ ปร.ด. (หลักสูตรและการสอน), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศุภรีใจ เจริญสุข และคณะ (2559). การพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตของนักศึกษาพยาบาลโดยกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา. ราชบุรี; วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จักรีรัช.
- สุกัญญา มะลิวัลย์. (2555). ผลการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาต่อทักษะชีวิตนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.(วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- สุพิชญา โคทวิ. (2557). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู สำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ ในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ.(ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (หลักสูตรและการสอน), พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- อมรรัตน์ วัฒนาธร. (2552). การสร้างสำนึกใหม่ด้วยแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา. การประชุมวิชาการประจำปี จิตตปัญญาศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
- Boyd, R., & Myers, j. (1988). Transformative education. **International Journal of Lifelong Educaiton**, 7(4), 261-284).
- Nozawa, A. Contemplative Practices in Teacher Education. **Journal of Inservice Education** 20:179-192 2004.
- Pajak, E. & Blaise, J. (1989). The impact of teacher's personal lives on professional role enactment: A qualitative analysis. **American Educational Research Journal**, (26) 2, 283-310.